

narušene ravnoteže u kojoj se događaju zanimljivi procesi u kojima seoba na istok čini nemali dio procesa te su brojni Vlasi, izgubivši status privilegiranih, iselili napuštajući i svoja sela. Obnova čitavog područja tekla je u uzlaznoj liniji i Petrić dokumentirano, na brojnim primjerima, opisuje kako se to odvijalo. Opremljena brojnim kartama i slikama naslovna knjiga je izvanredan udžbenik onima koji se upoznaju sa 17. stoljećem u Hrvatskoj, ali isto tako i smjernica kojim putem ići u daljim istraživanjima. Zahvaljujući Petrićevoj knjizi, koju bi po mom mišljenju morao imati svaki povjesničar sjeverne Hrvatske jer je to sinteza povijesti 17. stoljeća, naše spoznaje o Varaždinskom generalatu i Križevačkoj županiji mnogo su potpunije, što pokazuje da je kombinacija povijesnih i geografskih znanja i metoda najprimjerenija za ovakva masovna proučavanja. Knjiga je pisana živim jezikom i vrlo jasno, naglašavajući najvažnije spoznaje koje se baziraju na činjenicama i tabelama kojima knjiga obiluje. Izvrsna i istinita knjiga o našoj povijesti 17. stoljeća.

Mira Kolar-Dimitrijević

Novi časopis za srednjovjekovne studije

*Inicijal. Časopis za srednjovjekovne studije, br. 1, Beograd:
Centar za napredne srednjovjekovne studije, 2013., 348 str.*

Početakom 2011. godine grupa mladih medievista iz nekoliko naučnih ustanova u Republici Srbiji (Istorijski institut, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Vizantološki institut SANU, Balkanološki institut SANU i Narodna biblioteka Srbije) formirala je Centar za napredne srednjovjekovne studije. Centar je osnovan kao nevladino i neprofitno strukovno udruženje građana sa ciljem da razvija, unapređuje i popularizuje naučna istraživanja srednjovjekovlja kroz osmišljavanje i realizaciju projekata iz domena srednjovjekovne prošlosti jugoistočne Evrope. U okviru navedenih projekata predviđen je angažman brojnih stručnjaka, kako mlađe, tako i starije generacije, iz niza humanističkih naučnih oblasti. Multidisciplinarnost je jedan od proklamovanih ciljeva ovog udruženja, pa je predviđeno da njegovom delatnošću budu obuhvaćena istraživanja iz oblasti istorije sa pomoćnim istorijskim naukama, istorije umetnosti, arheologije, filologije, filozofije, teologije, etnologije i antropologije, sociologije itd. Uprkos činjenici da je baziran u Srbiji, Centar je posvećen razvijanju međunarodne saradnje, uz poseban naglasak na susedne zemlje, sa univerzitetima, institutima, bibliotekama i stručnim udruženjima koja istražuju srednjovjekovno razdoblje. U skladu s tim ciljem, u pripremi je niz sporazuma o saradnji sa većim brojem ustanova i projekata. Članovi Centra već su angažovani na nekolicini regionalnih i evropskih projekata posvećenih digitalnoj diplomaciji (*Monasterium, EnArc* i drugi).

Pored istraživačke delatnosti, Centar za napredne srednjovjekovne studije ima za cilj popularizaciju i širenje znanja kroz održavanje naučnih i stručnih skupova, savetovanja, seminara i predavanja. U tom smislu već je akreditovan i održan seminar u sklopu programa stručnog usavršavanja nastavnika istorije pod nazivom „Srednji vek u nastavi istorije“. Od posebnog značaja je i izdavačka delatnost, koja će obuhvatiti kako serijske,

tako i monografske publikacije (monografije, zbornike, izdanja izvora). Zvanično glasilo Centra, *Inicijal. Časopis za srednjovekovne studije (Initial. A Review of Medieval Studies)*, osnovano je krajem 2011. kao godišnjak, a prvi broj časopisa ugledao je svetlost dana u proleće 2013. godine.

Inicijal je zamišljen kao prvi multidisciplinarni časopis širokog spektra u regionu, posvećen isključivo istraživanju srednjeg veka. U njemu će se objavljivati prilozi (članci, rasprave, izdanja izvorne građe, prikazi, kritike, osvrti i beleške o naučnom životu) iz niza humanističkih i društvenih nauka, a koji se tiču prošlosti jugoistočne Evrope i Mediterana od pozne antike do kraja 16. stoleća. Časopis je multidisciplinarni i multilingvalan, budući da će se u njemu objavljivati radovi na svim južnoslovenskim, kao i svetskim jezicima (engleski, nemački, ruski, francuski, italijanski). Garanciju naučne utemeljenosti i kvaliteta predstavlja međunarodni sastav Uredništva koje čini 15 priznatih stručnjaka – Lenka Blechová Čelebić (Istorijski institut Univerziteta Crne Gore, Podgorica), Stanoje Bojanin (Vizantološki institut SANU, Beograd), Borislav Grgin (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Gábor Klaniczay (Central European University, Budapest), Esad Kurtović (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu), Smilja Marjanović Dušanić (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za istoriju), Vojin Nedeljković (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za klasične nauke), Georgi Nikolov (Istorički fakultet, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“, Sofija), Paola Pinelli (Facoltà di economia, Università degli Studi di Firenze), Danica Popović (Balkanološki institut SANU, Beograd), Dejan Radičević (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za arheologiju), Radivoj Radić (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za istoriju), Georg Vogeler (Karl-Franzens Universität, Graz) i Irena Špadijer (Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu). Glavni urednik *Inicijala* je Srđan Rudić, direktor Istorijskog instituta u Beogradu, dok je zastupnik izdavača i odgovorni urednik Dragić M. Živojinović, predsednik Upravnog odbora Centra za napredne srednjovekovne studije.

Već u prvom broju *Inicijala*, ispunjeni su neki od proklamovanih ciljeva Centra i njegovog časopisa (multidisciplinarnost, višejezičnost, regionalna saradnja, zastupljenost priloga u svim stalnim rubrikama). U njemu je objavljeno 13 naučnih članaka, četiri prikaza, dva priloga o naučnom životu, kao i detaljne uređivačke preporuke (na srpskom i engleskom jeziku). Najveći broj priloga – njih 13 – dolazi iz Srbije, ali su zastupljena i tri priloga iz Bosne i Hercegovine, kao i po jedan iz Hrvatske, Crne Gore i Bugarske. Pored 15 priloga na južnoslovenskim jezicima, objavljena su i tri na engleskom i jedan na nemačkom jeziku. Članci su iz oblasti istorije, istorije umetnosti, teologije, arheologije i digitalne diplomatike, a odnose se na razdoblje od 4. do 16. veka. Polovina priloga tiče se, neposredno ili posredno, u manjoj ili većoj meri, Hrvatske, odnosno hrvatske istorije i historiografije.

Una Popović (Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Odsek za filozofiju) je, u svom radu *Unutrašnji horizont sopstva Svetog Avgustina – okret ka unutrašnjosti, metod i problem saznanja* (str. 11–31), pažnju posvetila recepciji antičke filozofije u hrišćanskoj sredini, kao i njenom preoblikovanju u filozofskoj misli Svetog Avgustina. U najvećoj meri analiziran je primer Avgustinovog određenja unutrašnjeg horizonta sopstva kroz tematizaciju okreta ka unutrašnjosti i strukture saznanjnih sposobnosti čoveka. Bojan Novaković (Zavičajni muzej, Nikšić) u članku *Karta kao izvor za poglavlja 29–36. spisa De administrando imperio* (str. 33–48) pokušava utvrditi da li je Porfirogenit, prilikom sastavljanja svog znamenitog spisa, do geografskih podataka dolazio posredstvom karte,

na šta upućuje struktura toponima, kao i način njihovog zapisivanja. U članku *Typology and Semantics of Cryptograms and Acrolexa in the Orthodox East in the Byzantine and Post-Byzantine Period* (str. 49–75) Emmanuel Moutafov (Institut za istoriju umetnosti Bugarske akademije nauka, Sofija) bavi se problematikom šifriranih reči koje su, u kultne svrhe, ispisivane tokom srednjeg veka na različitim objektima pravoslavnog Istoka. Utvrđuje se gde su one najčešće pisane i zašto, ustanovljava se njihova tipologija i funkcija i, najzad, nude se rešenja za dešifrovanje simbola, kriptograma i akroleksa. Slikovni prilog omogućava čitaocima uvid u neke od analiziranih simbola.

Pitanjima vladarske ideologije na osnovu diplomatske građe bavi se Marija Vasiljević (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za istoriju) u radu *Pomeni predaka u poveljama Nemanjića i legitimizacija vlasti* (str. 77–96). Ona dolazi do zaključka da su pomeni predaka najprisutniji u smutnim periodima dinastičkih sukoba, a da se javljaju u tri obrasca (autobiografskom, obrascu svetorodnosti i u modelu po kome su preci zapravo učesnici u aktuelnoj vlasti). Krešimir Regan (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb) u članku „Božje utvrde“ *Kraljevine Slavonije* (str. 97–114) analizira materijalne i pisane ostatke vezane za utvrđenja koja su izgradili ili posedovali predstavnici crkve – pre svega visoki dostojanstvenici Zagrebačke biskupije i redovničke zajednice. Posebnu pažnju posvetio je tipologiji utvrda, njihovoj gradnji i korišćenim materijalima. Rad je snabdeven ilustracijama i geografskim kartama, kao i popisom „Božjih utvrda“. Studija *Peace Negotiations between Serbia and Dubrovnik in 1301–1302. A Case Study in Medieval Diplomacy* (str. 115–135) Nebojše Porčića (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za istoriju) predstavlja značajan prilog poznavanju diplomatske prakse u srednjovekovnoj jugoistočnoj Evropi. Autor utvrđuje sličnosti i razlike u pregovaračkim strategijama, ističući da je srpski vladar samostalno odlučivao o vođenju spoljne politike, dok su sve odluke u Dubrovniku donosili kolektivni organi vlasti, oslanjajući se na svoje pisane povlastice. Srpska poslanstva uglavnom su činili ljudi iz primorskih gradova, a kao pomoćna diplomatska sredstva identifikovani su posredovanje, trgovinski embargo i taoci.

Neobičnom i zanimljivom temom pozabavio se Esad Kurtović (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu) u prilogu naslovljenom *Magarci u dubrovačkom zaleđu* (str. 137–159). U članku su, na osnovu brojne neobjavljene građe, prikupljeni pomeni magaraca pomoću kojih se mogu utvrditi neka od pitanja njihovog uzgoja, prodaje i pljačke, ali i određene interesantne pojedinosti (klasifikacija po boji dlake, geografska rasprostranjenost, upotreba naziva „magarac“ u uvredama i druge). U članku *Novi podaci o vojvodi Milošu Belmuževiću i njegovoj porodici* (str. 161–185) Aleksandra Krstića (Istorijski institut, Beograd) donose se nepoznata saznanja o ovom znamenitom srpskom vlastelinu koji je u drugoj polovini 15. stoleća prešao u Ugarsku, posvećujući se, između ostalog, i borbi protiv osmanske najezde. Kroz korišćenje neobjavljenih izvora iz Mađarskog državnog arhiva, autor je uspeo da ispravi neke zablude dosadašnje istoriografije i da uvrđi familijarne odnose određenih ličnosti iz roda Belmuževića.

Radmilo Pekić (Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini, Katedra za istoriju) se u radu *Lorenzo Minijati. Tajni agent u Dubrovniku (1542–1567): prema podacima iz Dubrovačkog arhiva* (str. 187–203) bavi analizom trgovačke i obaveštajne delatnosti firentinskog plemića Lorenca Minijatija na osnovu neobjavljene dubrovačke i objavljene italijanske arhivske građe. Posebna pažnja posvećena je upravo njegovoj konspirativnoj ulozi u vreme Držičeve zaverе. Poslednji rad u rubrici Članci i rasprave predstavlja prilog arheološko-epistemološke orijentacije Monike Milosavljević (Filozofski fakultet

Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za arheologiju) pod naslovom *Beleške sa margine : Značaj Mihaila Valtrovića za proučavanje srednjovekovnih starina u Srbiji* (str. 205–226). Autorka je u temeljnoj analizi nastojala utvrditi teorijske osnove tumačenja srednjovekovnih spomenika jednog od očeva srpske arheologije – Mihaila Valtrovića, kao i kasniju recepciju, upotrebu i zloupotrebu njegovih pogleda u arheološkoj medievistici.

U rubrici posvećenoj kritičkom izdavanju istorijskih i filoloških izvora – Izvorna građa, u prvom broju *Inicijala* objavljena su tri rada. Dragić M. Živojinović (Istorijski institut, Beograd) izvršio je detaljnu analizu originalne isprave bugarskog vladara izdate Dubrovčanima u 13. stoleću u članku *Horizma bugarskog cara Jovana Asena II Dubrovniku* (str. 229–239). Izdanje je opremljeno tekstem, prevodom, snimkom, te analizom ranijih izdanja, istorijskih okolnosti i diplomatskih osobenosti isprave. Na sličan način je i Žarko Vujošević (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za istoriju) prilogom *Arhiljevička hrisovulja cara Stefana Dušana* (str. 241–254) doneo opis, snimke, izdanje i komentar akta izdatog crkvi Vavedenja Bogorodice u Arhiljevici kod Preševa, utvrđujući njegov odnos sa drugim aktom sa istim pravnim predmetom i podvrgavajući analizi sporne hronološke podatke. Poslednji prilog, nastao je koautorskim zalaganjem Aleksandra Jakovljevića i Nevena Isailovića (Istorijski institut, Beograd). Autori su u članku *Popis nahije Petrovo Polje iz 1574. godine* objavili kritičko izdanje dela osmanskog popisnog deftera koji se odnosi na prostor oko današnjeg Drniša. Rad sadrži opis deftera, istorijsko-geografsku analizu, transliteraciju, prevod i faksimile, geografsku kartu toponima, kao i rečnik termina.

U rubrici Prikazi i kritike prikazane su knjige: Dubravko Lovrenović, *Bosanska kvadratura kruga*, Sarajevo – Zagreb 2012. (Esad Kurtović); *Zbornik srednjovekovnih ćiriličkih povelja i pisama Srbije, Bosne i Dubrovnika*, knj. I (1186–1321), priredio Vladimir Mošin, Sima Ćirković i Dušan Sindik, Beograd 2011. (Nebojša Porčić, na engleskom jeziku); *Spomenica akademika Sime Ćirkovića*, Beograd 2011. (Dragić Živojinović – Žarko Vujošević, na nemačkom jeziku) i Georgi Nikolov, *Samostalna i polusamostalna gospodstva u obnovljenom Bugarskom carstvu (kraj 12. – sredina 13. veka)*, Sofija 2011. (Dragić Živojinović). U poslednjoj rubrici, Naučni život, nalazi se opsežna analiza *Historiografske produkcije o srednjovekovnoj Bosni u 2011. godini* autora Dženana Dautovića, kao i prikaz Međunarodne konferencije *Digital Diplomats 2011 – Tools for the Digital Diplomatist*, održane u Napulju 2011. godine, autora Žarka Vujoševića. Prvi broj *Inicijala* zaključen je Dodatkom u kome su objavljene detaljne *Priručničke norme i preporuke / Editorial Norms and Recommendations* (str. 333–348).

Delatnost Centra za napredne srednjovekovne studije, kao i prvi broj časopisa *Inicijal*, predstavljeni su zagrebačkoj javnosti na promociji održanoj 7.11.2013. u organizaciji Hrvatskog državnog arhiva, uz učešće trojice članova rukovodstva Centra (Nebojša Porčić, Žarko Vujošević, Neven Isailović), a u prisustvu predstavnika brojnih hrvatskih naučnih i kulturnih ustanova. Web prezentacija udruženja još uvek je u izradi, te ovim prilogom nastojimo proširiti krug ljudi koji će se upoznati sa radom Centra i sadržajem prvog broja njegovog zvaničnog glasila, u nadi da će se programski ciljevi o daljem proširenju i produbljivanju regionalne saradnje na polju medievistike u narednom periodu ostvarivati ubrzanom dinamikom.

Neven Isailović

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 45

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2013.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 45

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Damir Boras

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek),
Hrvoje Petrić (rani novi vijek), Željko Holjevac (moderna povijest),
Tvrтко Jakovina (suvremena povijest), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest), Zrinka
Blažević (teorija i metodologija povijesti)

Međunarodno uredničko vijeće / International Advisory Board

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nada Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama/The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Ivanka Cokol

Boris Bui

Lektura

Julija Barunčić Pletikosić

Tisak

Zrinski d.d. Čakovec

Naklada

300 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*